МЕНЕДЖМЕНТ У НАЦІОНАЛЬНІЙ СТАНДАРТНІЙ КЛАСИФІКАЦІЇ ОСВІТИ

А.А. Мазаракі, д.е.н., проф.
Т.І. Ткаченко, д.е.н., проф.

Київський національний торговельно-економічний університет
м. Київ, Україна

Прагнення до світових та європейських цінностей ознаменувалося в останнє десятиріччя рушійними змінами в системі вищої освіти України. Вони супроводжувалися формуванням універсальних принципів побудови навчальних програм і технологій освіти в контексті створення єдиного європейського простору науки і освіти (Болонський процес), вдосконаленням змісту навчальних програм на нових – компетентнісних – засадах, зростанням рівня наукового наповнення програм, поступовим наближенням оцінювання результатів навчання до вимог ринку праці.

Ключовим завданням модернізації вітчизняної системи вищої освіти є підготовка фахівців, конкурентоспроможних на світовому ринку праці. У першу чергу це стосується управлінських кадрів, від професіоналізму яких залежить вектор і траєкторія розвитку будь-якого суб'єкту господарювання – публічної організації або певної бізнес-одиниці. Цей процес повинен бути не дискретним, а постійним, адекватно випереджаючим потреби ринків праці світових, національних і місцевих (регіональних) економік.

Стратегічним інструментом механізму реалізації державної політики стосовно формування нового змісту і структури підготовки фахівців з менеджменту є діяльність профільних науково-методичних комісій (НМК) і, зокрема, НМК з менеджменту і адміністрування Міністерства освіти і науки України.

За короткий історичний період відносно новий за своєю концепцією напрям підготовки фахівців з менеджменту еволюціонував від етапу впровадження на ринок освітніх послуг України до трансформації змісту навчання адекватно науковому рівню міжнародно визнаних програм бізнес-освіти (MBA). У результаті роботи науковців передових науково-педагогічних шкіл України, що об'єднує НМК з менеджменту і адміністрування, розроблений і апробований за галуззю знань «Менеджмент і адміністрування» за сімома спеціальностями повний пакет галузевих стандартів вищої освіти України (ГСВОУ) нового покоління (третя версія) підготовки бакалаврів, спеціалістів і магістрів: освітньо-професійна програма (ОПП), освітньо-кваліфікаційна характеристика (ОКХ) і засоби діагностики якості вищої освіти (ЗД); програми нормативних навчальних дисциплін і вимог до матеріально-технічного забезпечення навчального процесу. Правовою основою розроблення чинних нормативних документів стали постанови Кабінету Міністрів України [1, 2, 3, 4].

Процес трансформації системи вищої освіти в країні передбачає вирішення складних завдань в умовах турбулентного і невизначеного середовища, що обумовлює вирішення певних проблем у сегменті підготовки управлінських кадрів з вищою освітою:

- порушення принципу наскрізності навчання у межах галузі знань, «розмитість» підготовки за «непрофільними» напрямами інших галузей знань, виокремленням, крім того, галузі знань «специфічні категорії» з предметною областю у сфері менеджменту і адміністрування;
- галузева подрібненість спеціальностей за галузями знань у контексті предметної області вивчення;
- проблеми узгодження освітньої та професійної орієнтації навчальних програм.

Вищезазначене свідчить про невідповідність побудови вітчизняної системи вищої освіти європейській і світовій практиці здійснення освітянської діяльності, міжнародним нормативним документам у сфері освіти.

Наповнення змісту підготовки фахівців з вищою освітою у галузі знань «Менеджмент і адміністрування» повинно базуватися на Міжнародній стандартній класифікації освіти (МСКО) та концепції Національної стандартної класифікації освіти (НСКО).

МСКО як частина міжнародної системи економічних і соціальних класифікацій ООН є еталонною класифікацією, що призначена для організації та упорядкуванню освітніх програм і відповідних кваліфікацій за рівнями та галузями освіти і результатом погодження та затвердження від імені 195 країн-членів ЮНЕСКО. У своєму розвитку МСКО формувалася у декілька етапів: версії 1976, 2011 та 2013 року. Чинна редакція документа становить оновлений

перелік рівнів освіти, а також вводить класифікацію рівнів освітніх досягнень із використанням визнаних освітніх кваліфікацій.

Створення НСКО, сумісної з МСКО, відповідає завданням реалізації Стратегії державної кадрової політики на 2012–2020 роки та Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року, затверджених указами Президента України, впровадження Національної рамки кваліфікацій, затвердженої Кабінетом Міністрів України, стратегії мобільності європейського простору вищої освіти (ЄПВО) 2020 [5, 6, 7, 8]. Концепцію НСКО (проект) розроблено Національною академією педагогічних наук України. У цьому документі, як і в МСКО, розглядаються визнані кваліфікації, що відповідають певній освітній програмі та складають основу інформації про освітні досягнення [9].

Основоположними (базовими) одиницями класифікації в НСКО, як і в МСКО, є *освітня програма* та *освітня кваліфікація*, що відповідає цій програмі. Слід звернути увагу і на те, що передбачається проведення *акредитації програм підготовки фахівців*. Основними наскрізними класифікаційними змінними НСКО є рівні освіти *(за складністю змісту) і* галузі освіти *(за предметним змістом)*. У межах рівнів освіти здійснюється подальша класифікація програм та кваліфікацій за додатковими параметрами (вимірами).

У НСКО визначено, що вища освіта здійснюється на базі середньої освіти та забезпечує освітню діяльність у спеціалізованих галузях освіти, характеризується високим ступенем складності та спеціалізації змісту, включає те, що зазвичай розуміють як академічну освіту, але, водночас, охоплює розвинуту професійну освіту (рівні: 5, 6, 7, 8, 9).

Класифікація та кодифікація галузей освіти та підготовки за НСКО визначаються за рекомендаціями МСКО-Галузі (МСКО-Г). Класифікація галузей освіти в МСКО-Г здійснюється за трирівневою ієрархією предметно-змістового підходу.

За результатами порівняльного аналізу кількості класифікацій груп та галузей освіти, спеціальностей за МСКО-Г та НСКО-Г з аналогічними за сутністю позиціями у Постановах Кабінету Міністрів України № 787 від 27.08.2010 та № 267 від 17 березня 2011 можна зробити висновок про надмірну кількість груп галузей знань, напрямів та спеціальностей підготовки фахівців у вищій освіті України, що не відповідає міжнародним підходам до класифікаційних групувань, визначених у нормативних документам (табл. 1).

Таблиця 1

Кількість груп і галузей знань, спеціальностей за МСКО-Г та НСКО-Г, постановами Кабінету Міністрів України № 788 від 27.08.2010 та № 267 від 17.03.2011 за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр»

МСКО-Г	НСКО	Постанова Кабінету Міністрів України № 788 27.08.2010 та №267 від 17.03.2011
10 груп	10 груп	18 груп
19 галузей знань	19 галузей знань	48 галузей знань
80 спеціальностей	80 спеціальностей	408 спеціальностей

Деталізовані галузі (спеціальності) в проекті НСКО-Г (табл. 2) значно ширші за чинні в Україні [9, с. 47].

Питання вдосконалення переліку і структури напрямів і спеціальностей у межах чинної галузі знань «Менеджмент і адміністрування» розглядалося на засіданні президії НМК з менеджменту і адміністрування восени 2013 року у м. Дніпропетровську.

Визнано, що за предметною областю до переліку спеціальностей (деталізована галузь) НСКО-Г у сфері управління слід віднести позицію 0413 «Менеджмент і управління» за *рівнем 7 (магістерський або еквівалентний рівень),* а також 0415 «Секретарська та офісна діяльність» та 0417 «Трудові компетентності» за нижчими рівнями освіти.

Визначено, що існують проблеми термінологічного характеру. Так, у офіційній російськомовній версії МСКО-Г [10, с. 16] задекларовано назву спеціальності «Менеджмент і управління». Однак, в англомовному варіанті (оригінал) МСКО-Г [11, с. 16] назву широкої, вузької і деталізованої галузі освіти визначено з використанням терміну «*administration*» (табл. 3), який має й інші змістовні характеристики.

Таблиця 2

Галузі освіти та підготовки НСКО-Г (витяг)

Широка галузь, *код і назва*	Вузька галузь (напрям), *код і назва*	Деталізована галузь (спеціальність), *код і назва*
04 Бізнес, управління та право	041 Бізнес та управління	0411 Облік і оподаткування 0412 Фінанси, банкова справа та страхування 0413 Менеджмент і управління 0414 Маркетинг і реклама 0415 Секретарська та офісна робота 0416 Оптова та роздрібна торгівля 0417 Трудові компетентності

Недостатньо коректним, на наш погляд, є і переклад назви спеціальності «Трудові компетентності» (рос. версія), що потребує її уточнення відповідно до змісту навчальної програми.

Таблиця 3

Витяг з МСКО-Г групи 04 «Business, administration and law»
(Appendix 1: ISCED Fields of Education and Training)

Broad field Narrow field Detailed field	Broad field Narrow field Detailed field	Broad field Narrow field Detailed field
04 Business, administration and law	**041 Business and administration**	0411 Accounting and taxation
		0412 Finance, banking and insurance
		0413 Management and administration
		0414 Marketing and advertising
		0415 Secretarial and office work
		0416 Wholesale and retail sales
		0417 Work skills
	042 Law	0421 Law

Запропоновано прийняти за основу проект Концепції НСКО-Г і, відповідно, визнати такий перелік напрямів підготовки та спеціальностей за групою 04 «Бізнес, управління і право»: напрям підготовки – 041 «Бізнес і управління» (*замість чинного «Менеджмент»), спеціальність – «Менеджмент і адміністрування».* При цьому існуючі нині спеціальності трансформуються у спеціалізації (магістерські програми) і за більш глибокою предметною областю гармонічно групуються в блоки – основу для визначення наукової спеціальності на наступному більш високому рівні освіти. Доцільно врахувати при цьому і національні особливості структури системи вищої освіти для сфери управління.

Затвердження проекту НСКО дозволить врегулювати ситуацію щодо ідентичності класифіційних одиниць у вітчизняній і міжнародній системі вищої освіти, забезпечити передумови реальної мобільності студентів у міжнародному просторі. Така робота потребуватиме подальшого вдосконалення ОПП ГСВОУ, за якою буде можливо визначити структуру і пріоритетну (основну) предметну область змісту навчання за магістерськими програмами. Використання методики МСКО та принципу «Основного предмету» (розділ 7 «Міждисциплінарні та розширені програми і кваліфікації») дозволить обґрунтовано визначити наукові спеціальності міждисциплінарних програм і кваліфікацій, які об'єднують декілька спеціалізацій певної спеціальності чинної галузі знань «Менеджмент і адміністрування».

Умови для ідентифікації наявних і нових кваліфікацій, а також розроблення освітніх стандартів і кваліфікацій, професійних стандартів і кваліфікацій, національної системи кваліфікацій, запровадження компетентнісного підходу в навчанні створює Національна рамка кваліфікації України. У рамках цього перспективного напряму роботи НМК з менеджменту і

адміністрування необхідним є створення новітньої версії галузевих стандартів вищої освіти, формулювання переліку первинних посад, розроблення професійного стандарту.

Таким чином, модернізація системи підготовки фахівців галузі знань «Менеджмент і адміністрування» відповідно до основних положень НСКО повинна бути спрямована на:

- узгодження термінологічного апарату вітчизняних законодавчих та нормативних документів щодо системи вищої освіти України з:
  - міжнародними класифікаційними документами, зокрема з МСКО-Г (дод. 1 МСКО: сфери освіти та професійної діяльності);
  - міжнародною стандартною галузевою класифікацією всіх видів економічної діяльності;
  - міжнародним класифікатором професій;
- уникнення надмірної кількості напрямів та спеціальностей підготовки з метою відповідності міжнародним класифікаційним документам, укрупнення спеціальностей та забезпечення міжпредметних зв'язків;
- забезпечення міждисциплінарності, полідисциплінарності, трансдисциплінарності навчальних програм з метою формування інноваційного потенціалу майбутніх менеджерів в умовах розвитку економіки знань та інфомаційного суспільства;
- залучення роботодавців до розроблення нормативних документів в освітній процес;
- гуманізацію та гуманітаризацію освіти для орієнтації на задоволення інтересів особи, яка навчається, розвиток її індивідуальних здібностей і можливостей, створення сприятливих можливостей для творчості й самореалізації.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України від 17.01.2002 № 2984-III (із змін. та допов.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua.
2. Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра : Постанова Кабінету Міністрів України № 1719 від 13.12.2006 № 1719 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua.
3. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 № 787 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http: / /zakon.rada.gov.ua.
4. Про внесення змін до переліків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 13.12.2006 № 1719 та від 27.08.2010 № 787 : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2011 №267 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua.
5. Про Стратегію державної кадрової політики на 2012–2020 роки : Указ Президента України від 01.02.2012 № 45/2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua.
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua.
7. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 № 1341 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua.
8. Мобильность для совершенствования обучения. Стратегия мобильности ЕПВО 2020 /
9. Конференция министров Европейского пространства высшего образования, г. Бухарест, Румыния, 26–27 апреля 2012 г. – Mobility for Better Learning. Mobility strategy 2020 for the European Higher Education Area (EHEA) :EHEA Ministerial conference, Bucharest, Romania, 26–27 April 2012 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ehea.info.
10. Про Концепцію Національної стандартної класифікації освіти (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://naps.gov.ua.
11. Международная стандартная классификация образования: Области образования и профессиональной подготовки 2013 г. (МСКО-О). Окончательный вариант проекта для рассмотрения на 37-й сессии Генеральной конференции ЮНЕСКО, приложение Международной стандартной классификации образования: области образования и подготовки (МСКО-Ф). Аннотация резолюции 36 C/11. 37 C/53 21 августа 2013 г. Оригинал: английский – с. 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uis.unesco.org/Education/.../isced-37c-fos-review-222729r.pdf.
12. International Standard Classification of Education: Fields of Education and Training 2013 (ISCED-F 2013) revision of the international of the international standard classification of education: fields of education and training (ISCED-F) 37 C/53 21 August 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.uis.unesco.org.